Հետազոտականաշխատանք

Կազմակերպության տվյալներ • Անվանում, հասցե • Տնօրեն • Էլ.հասցե • Հեռախոս	«Մասնակցայինդպրոց»կրթական հիմնադրամ ՎահրամՍողոմոնյան masnakcayindproc@gmail.com +37493581908
Հետազոտության թեմա/վերնագիր • Հետազոտությանթեմա	Անբարենպաստ ընտանիքի դերը աշակերտի սոցիալ-հոգեբանական վիճակի վրա ավագ դպրոցում
Ուսուցչիտվյալներ • Անուն,ազգանուն, հայրանուն • Մասնագիտություն • Հեռախոս • Էլ.հասցե • Դասավանդվող առարկաներ • Դասարաններ	Շուշիկ Պետրոսյան Հովհաննեսի Գերմաներենի ուսուցչուհի 00374 93 051261 shushanpetrosjan@gmail.com Գերմաներեն 3-12-րդ դասարաններ
Ուսումնական հաստատությանտվյալներ • Անվանումը, հասցե • Հեռախոս • Էլ.հասցե (տնօրենության) • Webկայքիհասցե	**ԱՐԵՎՇԱՏԻ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ԴՊՐՈՑ պետական ոչ առևտրային կազմակերպություն (ՊՈԱԿ)** +374-235-60149 arevshat@schools.am

Բովանդակություն

Ներածություն 4

Հիմնականբովանդակություն 5

Եզրակացություններ,առաջարկություններ 23

Օգտագործվածգրականությանցանկ 23

Ներածություն

Նպատակը եւ հետազոտականհարցը	Հետազոտական հարց – Արդյոք անբարենպաստ ընտանիքը ազդում է աշակերտի սոցիալ հոգեբանական վիճակի վրա ավագ դպրոցում Արևշատի միջնակարգ դպրոցի օրինակով:
Ո՞ր առանցքային կոմպետենցիային/կարող ունակությանն է ուղղված նպատակի ուսումնասիրությունը	Նրացնել միայն սովորողների մասնակցությամբհետազոտությունների պարագայում
Հետազոտության թիրախայինխումբըև շրջանակը /բանակ,սեռային բաշխում/	Արևշատի միջնակարգ դպրոցի ավագ դպրոցի օրինակով 2022-2023 ուսումնական տարվա դրությամբ՝ ավագ դպրոցում անբարենպաստ ընտանիից 20 աշակերտ, որից 13-ը՝ աղջիկ, 4-ը՝ միակողմանի ծնողազուրկ
Օգտագործված հետազոտական մեթոդները, գործիքները (օրինակ՝ քանակական հետազոտություն՝ հարցաթերթիկիմիջոցով, որակական հետազոտություն՝խորին հարցազրույցի միջոցով եւ այլն)	Ընդհանուր տվյալների օգտագործում Վիճակագրական հետազոտություններ Որակական մեթոդներ Մանկավարժական դիտարկումներ
Հետազոտության իրականացման ժամանակահատվածը	2022-2023 թթ. (ուսումնական տարի) 15.08.2023-22.09.2023

Ներածություն

«Ընտանիքըփոքրիկհասարակությունէ,

Ներածություն

ողիտմբրդջակմնությունիցկախվածէմարդկայինողջհասարակությանանվտանգությունը»:
ՖրիդրիխԱդլեր /պատրաստեցիԼիլիթԽոտփա/

Ընտանիքնամուսնությամբկամազգակցականկապովմիավորվածմարդկանցսոցիալականփոքրխումբնէ.
ունիպատմականորենձևավորվածկառուցվածք,
անդամներիկենցաղավարությանընդհանրություն՝փոխադարձօգնությամբուբարոյականպատասխանատվությամբ:
Ընտանիքըսերնդիվերարտադրությանհիմնականբջիջնէ:
Ընտանիքը` որպեսմարդկանցկայունսոցիալականհանրույթ, ունիհազարամյականերիպատմություն:
Նրայուրահատկություննայնէ,
որմիքանիմարդամենաեսերտփոխազդեցությանմեջենլինումերկարատևժամանակահատվածում,
միքանիտասնյակտարիներիընթացքում: Նմանինտենսիվփոխազդեցությանհամակարգումդժվարէզոյատևելառանցվեճերի,
բախումներիևճգնաժամերի:
Ներկայումսընտանեկանկյանքիհիմնահարցերիվերաբերյալմեծհետաքրքրությունէնկատվումտարբերգիտություններիկողմի
ց` մանկավարժության, հոգեբանության, ազգագրության, սոցիոլոգիայիինչպեսնաևսոցիալականաշխատանքի:
Այսերևույթըբացատրվումէնրանով, որդասականընտանիքիինստիտուտըճգնաժամէապրումամբողջաշխարհում`
կապվածամուսնական-ընտանեկանհարաբերություններիբովանդակությանփոփոխմանհետ,
իսկայներկրներումորտեղսոցիալ-տնտեսականանկումէնկատվումընտանիքիճգնաժամըկրումէսպառնալիցբնույթ
/օրինակՀայաստանում/:
Արդեն 10 տարուցավելիտևածտնտեսաձևիփնտրտուքները,
զարգացմանտարբերմոդելներիվերաձևումներնուհարմարեցումներըմերերկրիվրա` հասցրինբոլորինհայտնիվիճակին:
Այսօրվադրությամբխախտվելէնաևհայընտանիքիկայունությունը,
վտանգվածէնրաամրությանավանդույթայիներաշխիքները:
Նյութականանբավարարապահովվածությունըևտնտեսականբազումհիմնախնդիրներըպատճառեդառնումհաճախակիճգնաժ
ամայինիրադրությունների: Այսամենիհետևանքովէլհասարակությանմեջընտանիքըդառնումէանբարենպաստևխոցելի:
Այնուամենայնիվլինելովփակհամակարգ,
խորհրդայինկարգերիօրոքհայընտանիքնկարողացավպահպանելիրավանդականարժեքները,
նորմերըևսոցիալմշակութայիննորոշակիությունը:
Այսօրհայընտանիքըկրկինկանգնածէարմատականփոփոխություններիշեմին, որոնքպայմանավորվածեն 1988
թվականիցհետոծավալվածտնտեսական, քաղաքական, սոցիալական, մշակույթայինփոխակերպումների,
աղետալիերկրաշարժևՂարաբաղյանպատերազմիհետևանքով:
Տեղիունեցածհասարակականփոփոխություններըառաջենբերելընտանիքիինստիտուտիդերիարժեքազրկում,
տասնամյակներիընթացքումմշակվածվարքայինստերեոտիպերիխարխլումևանպաշտպանվածությանևհասարակությունիցօտ
արացմանզգացում:

Արդյո՞ք ընտանիքի անբարենպաստությունը ազդում է աշակերտի սոցիալ–հոգեբանական վիճակի վրա ավագ դպրոցում

90-ականթվականներիցսկսածնկատվումէանբարենպաստընտանիքներիթվիաճ: 1995թտվյալներովկայինշուրջ 6.4 հազարռիսկայինխմբիընտանիքներ, որոնցումծնողներիզգալիմասըզբաղվումենթմրամոլությամբ, վարումենհակասոցիալականկյանք, ևչենզբաղվումերեխաներիկրթությամբուդաստիարակությամբ: Միայն 1994թտվյալներիհամաձայնՄոսկվայումծնողականիրավունքներիցզրկվելենշուրջ 417 ծնողներ: Բացիայդսոցիալ-տնտեսականպայմաններիցգոյությունունենսուբյեկտիվները, որոնքկապվածենընտանեկանպրոբլեմներիհետ "հայր-մայր", ՙծնող-երեխա՚հարաբերություններիհամակարգում. ծնողներորոնքչենկատարումծնողականմիշարքֆունկցիաներ, ևչենհասկանումերեխաներիմոտառաջացածպրոբլեմներիպատճառները: Ընտանիքիզարգացմանյուրաքանչյուրփուլինբնորոշենորոշակիֆունկցիաներ: Սոցիալականաշխատանքիպրակտիկանցույցէտալիսորայդֆունկցիաներիչհասկանալնուչընդունելը, որոնքփոփոխվումենընտանաիքիզարգացմանտարբերփուլերում՝ բարդացնումենսոցիալականգործունեությունը: Պրոբլեմիմյուսկողմըծնողներիմիջևեղածընտանեկանհարաբերություններնեն, որոնքևսկարողենառաջբերելմիշարքդժվարություններ: Ընտանիքըհիմնականդաստիարակչականհաստատություններիցմեկնէհամարվումևայնապահովումէերկուանհրաժեշտպայման՝ մեծահասակիևերեխայի, երեխայիևհասակակցիտևականշփում: Հայաստանումկատարածուսումնասիրություններըցույցենտալիս, որմանկականնևրոզներիհիմնականաղբյուրըընտանիքումմիջանձնայինհարաբերություններիխաթարումնէ, ընտանեկանհարաբերություններիաններդաշնակությունը: ԻսկՍանկտՊետերբուրգյանհետազոտություններիտվյալներովնևրոզներովտառապող 1000 երեխաներից 561-իմոտնկատվումէընտանիքումանբարենպաստվիճակ, նրանցից 148-ըունեինխանդիզգացումքրոջկամեղբորնկատմամբ(Զուգակշռվածժողովրդավարություն, կանանցքաղաքացիականննախաձեռնություններարտակարգիրավիճակիպայմաններում, Ջ. Հասրթյանիխմբագրությամբ, Համալսարանականկանանցասոցիացիա, գենդերայինհետազոտություններիկենտրոն, Երևան 1999.էջ 350): Անբարենպաստընտանեկանպայմաններումապրողերեխաներիցշատերըկարգազանցևհակասոցիալականվարքդրսևորողներն են: Իսկայդամենըպայմանավորվածէընտանիքումծնողներիկրթականմակարդակիբացակայությունից, ոչնիշտդաստիարակությունից, անապահովվածությունից, ծնողներիանբարոյվարքդրսևորելուց, ամուսնալուծվածընտանիքումմեծանալուց, ինչպեսնաևամենօրյակոնֆլիկտայինիրավիճակներինմասնակիցլինելուց: «Երեխաներըերկրիբնականծաղիկներնեն, իսկայդծաղիկներնառաջինհերթինաճեցնումենընտանիքում՝ծնողները»,-այդպեսէարտահայտելիրմիտքըԱ. Մ. Գորկին: Ընտանիքումէդրվումերեխայիզարգացմանհիմքը: Ներկայումսծնող-երեխափոխհարաբերություններիհիմնախնդիրըկրումէերկակիդրսևորում: Միկողմից՝ դեռահասությանտարիքումծնողներիհետհուզականշփմանպահանջմունքըզգնալովավելիուժեղանումէ. դեռահասըծնողներիհետհաղորդակցվելումեծանհրաժեշտությունէզգում, մյուսկողմից՝ ծնողներըհետևենընկնումիրենցերեխայիզարգացմանտեմպերից: Հենցայդժամանակէլարթնանումէդեռահասիինքնուրույնությանձգտումը: Դժվարէպատկերացնելներքինևարտաքինփաստերիայնքանակը, որոնքազդումենաճողսերնդիվրաևամենանգամփոխումնրաներաշխարհը: Մերօրերումշատացելէնյութապեսանապահով, ծնողազուրկընտանիքներիքանակը, որոնքէլանպայմանազդումեներեխայիզարգացմանվրա: Երեխայիդաստիարակությունըմերկյանքիկարևորմասնէկազմում: Ցանկացածծնող, հենվելովսեփականփորձիևգիտելիքներիվրա, փորձումէչկրկնելուրիշներիսխալներըևորքանհնարավորէնիշտդաստիարակելիրերեխաներին: Ընտանիքիդերնունշանակությունըերեխայիկյանքումանհամեմատմեծեն: Ոչլիարժեքընտանիքներիերեխաներիմոտհաճախդիտվումէինքնուրույնությանևշրջապատումինքնահաստատվելուբարձրձգտումը:

Հոգեբաններըտարբերումենմիքանիտիպիընտանիքներ: Գոյությունունենլիարժեքընտանիքներ, բայցդեստրուկտիվ,
որտեղչկահամաձայնություն, ևտիրումենմշտականվեճեր: Անբարենպաստընտանիքնառաջինհերթինայնէ,
որտեղգոյությունունենդաստիարակությանդեֆեկտներ, չնայածսաայստիպիընտանիքիմիակբնութագիրըչէ:
Ինչպիսիդաստիարակությանդեֆեկտներենավելիհաճախհանդիպում:
Երեխայինչենսիրում, դահաճախցույցենտալիս, ևնաայդդժանիրականությանըտարբերձևովէարձագանքում՝
դառնումէինքնամփոփ, ընկնումէերազանքներիևանուրջներիաշխարհը, փորձումէիրվրաուշադրությունգրավելևայլն...
Մեկուրիշձևըդաստիարակության՝ գերխնամակալություննէ: Երեխայինթույլչենտալիսցուցաբերելնախաձեռնություն,
ինքնուրույնություն, վճռականություն: Նմաներեխաներըդառնումենպասիվ:
Որոշընտանիքներումերեխաներինդաստիարակումենչորուկոպիտձևերով,
ևհետագայումնրանքտառապումենտարբերհոգեկանհիվանդություններով:
Շատտարածվածէհակասողդաստիարակությունը. միտատիկնասումէմիբան, մյուսը՝ մեկուրիշ, ծնողները, իրենցհերթին,
այլպահանջներեններկայացնումերեխային:
Երեխայիհամարանբարենպաստընտանիքըհակասոցիալականընտանիքիհոմանիշըչէ:
Միերեխայիհամարընտանիքըկարողէլինելլավ, մյուսիհամար՝
անբարենպաստևկարողէպատճառդառնալծանրհոգեկանապրումների: Ընտանիքըկարողէլինելլիարժեք,
բայցդաստիարակությունը՝ հակասող, ճնշող, խիստպայմաններով:
Երբեմնոչլիարժեքընտանիքնավելիօգտակարէերեխայիհամար, քանլիարժեքը, բայցանբարենպաստ
(հայրըհարբեցողէկամնմանատիպվիճակներ...):
Հանդիպումենարտաքնապեսլավհարաբերություններովընտանիքներ,
սակայնծնողներնիրենցզբաղվածությանպատճառովքիչժամանակենհատկացնումերեխային,
ինչնէլկարողէփոքրիկիփխրունհոգումվատհետևանքներառաջացնել:
Դաստիարակությանարատներնանբարենպաստընտանիքիառաջնայինևգլխավորցուցանիշներնեն: Ոչնյութականը,
ոչհոգևորըչենբնութագրումբարենպաստկամանբարենպաստընտանիքը, այլմիայներեխայինկատմամբվերաբերմունքը:
Երբեմնհարցէծագում.
արդյոքհոգեկանհիվանդություններովտառապողերեխաներըհանդիպումենմիայնանապահո՞վընտանիքներում: Իհարկե՝ ոչ:
Լինումենանբարենպաստընտանիքներ, բայցառողջերեխաներևհակառակը: Ամենինչլինումէկյանքում,
սակայնպետքէհիշելհետևյալը. անբարենպաստընտանիքնառաջացնումէերեխայիհոգեկանզարգացմանխոչընդոտներ:
Այսինքն, ոչթեինտելեկտիխանգարման, այլհուզակամայինոլորտի, անձիբնավորության: Իսկինչպիսիբնավորություննէ,
այնպիսինենտվյալանձիփոխհարաբերություններնայլմարդկանցհետ, այնպիսինէնաևնրաներջանկությունը:
Անբարենպաստգործոններիցմեկը, որըփլուզումէոչմիայնընտանիքը, այլևերեխայիհոգեկանհավասարակշռությունը,
հանդիսանումէծնողներիհարբեցողությունը: Այդպատճառովերեխանձեռքէբերումվատվարքագիծ,
դժվարէդաստիարակվում, զրկվումէծնողներիցևհայտնվումմանկատանը:
Երեխան, հատկապեսդեռահասը, ձգտումէբավարարելիրսեփականպահանջմունքները, ինքնուրույնդառնալ,
ինքնահաստատվել: Հաճախսաառաջացնումէերեխայիևծնողներիմիջևկոնֆլիկտայինիրավիճակ: Աղքատությունը,
ագրեսիվությունը, միակողմանիծնողազրկությունը, որպեսօրենք, միաձուլվումեն:
Այսամենըպղտորումէաճողսերնդիհոգին. ծեծիենթարկվածերեխաներըհաճախ, մեծանալով, դառնումենսադիստներ:
Այդիսկպատճառովծնողներըպետքէլուրջևժամանակինմտածենզավակիապագայիմասին,
որովհետևհետագայումնմաներեխաներինոչոք՝ ոչմիծնող, ոչմիուսուցիչչիկարողօգնել:
Երբխոսքէգնումայսկամայներեխայիմասին, առաջինհերթինմեզհետաքրքրումէայն, թեինչընտանիքիցէնա,
ինչպիսիդաստիարակությունէստացել, ովքերեննրածնողները: Եթենրավարքըզովասանքիէարժանանում,
ապապարզէդառնում, որտվյալանձըդաստիարակվելէլիարժեք, բարենպաստընտանիքում:
Բարենպաստընտանիքընպաստումէդրականմթնոլորտի, դրականհետաքրքրությունների, դիրքորոշումների,
տրամադրությանուհամերաշխությանստեղծմանը: Անբարենպաստնիրմեջներառումէշփման, վերաբերմունքիցուցանիշներ,
որոնքդրականուղղվածությունչունենկամախտահարվածեն, ևայննպաստումէանձիսխալկայացմանը:
Անբարենպաստընտանիքներիծնողներիզգալիմասըչիկարողանումկազմակերպելընտանեկանկյանքը,
չգիտինիշտմոտեցումներերեխաներինկատմամբ.
երբբավարարումեներեխաներիբոլորընդունելիևոչընդունելիպահանջմունքները, չենզգում, որդաստիարակումենեսասեր,
եսամոլ, չար, անտարբերմարդու: Հանդիպումենսառըհոգեբանականմթնոլորտովընտանիքներ,

որտեղծնողներիսառըհարաբերություններըպայմանավորվումենբազմաթիվգործոններով. նրանցմիջևչկասեր, հարգանք,
արտաքնապեսմիմյանցնկատմամբդրսևորումենջերմմոտեցումներ, իսկներքուստ` այլ:
Նմանմթնոլորտումերեխաներնավելիզգայունակենդառնում, զգումենծնողներիաններդաշնակությունը,
որիարդյունքումնրանցմոտաստիճանաբարառաջանումէսառըվերաբերմունքիրենցիսկծնողներինկատմամբ:
Կոնֆլիկտայինհարաբերություններովընտանիքներումնյութականևկրթականանհրաժեշտությունը,
նորմերիիմացություննիզորուչեն կանխելուպարբերաբարծագողանախորժությունները: Ծնողներըմեկմիմյանցիհետջերմեն,
հոգատար, մեկէլանպատվումենիրար, իրարիցբաժանվում:
Ամուսիններիմիջևկոնֆլիկտներիպատճառըդերաբաշխմանմեջկարողէլինել.
հայրըձգտումէստանձնելընտանիքիղեկավարմանդերը, իսկմայրըպահանջումէփոխհամաձայնեցում, ըմբռնում:
Կոնֆլիկտնառաջանումէ, երբամուսիններըտարակարծիքենդաստիարակմանհարցում,
ևնրանցիցյուրաքանչյուրըձգտումէիրազդեցությանտակպահելերեխային:
Ընտանիքինմանանբարենպաստությունըներգործումէերեխայիներհոգեկանզարգացմանվաղօնթոգենեզում:
Հասունացմանհետմեկտեղ, ծնողներիներգործություններինկատմամբերեխայիհակազդումներըհամարժեքբնույթչենկրում:
Իվերջո, երեխայիմոտմշակվումէնեգատիվվերաբերմունք, ինչնէլվկայումէնրանցմիջևարդենստեղծվողպատնեշիմասին:
Սոցիալապեսոչլիարժեքընտանիքներըբնութագրվումեննյութականցածրմակարդակով:
Այսպիսիընտանիքներումկարողէբացակայելծնողներիցորևէմեկը, կամկրթականմակարդակըշատցածրլինել,
սակայնդաչինշանակում,
որնմանընտանիքներումմեծացողերեխաներնավելիշատենընդունակբացասականներգործություններինկատմամբ:
Էականնայնէ, թեինչբնույթունիայդընտանիքներիհոգեբանականմթնոլորտը, որիցէլկախվածէերեխայինորմալզարգացումը:
Ակնհայտէ, որընտանիքիանբարենպաստություննինքնինքրեածին,
կոնֆլիկտածինէևառաջացնումէդաստիարակչականբնույթիշատհիմնախնդիրներ:
Այնպիսիընտանիքներում, որտեղտիրումենկոնֆլիկտներ, ծնողներիսոցիալ-հոգեբանականթերաճ, հիվանդություններ,
վերջիններըզրկումեներեխայինլիարժեքշփումից:
Ծնողներիներկայությունըևդերըերեխայիկյանքիառաջինտարիներինշատմեծէ: Այներեխաները,
որոնքզրկվածենմեկկամերկուծնողից, դանդաղենզարգանում:
Անգամեթեերեխանծնողներիցմեկինկորցնումէվաղտարիքումևչիհասցնումգիտակցելայդկորուստը,
դժվարություններէառաջացնումապագայում: Մայրըբավարարումէերեխայիպահանջները:
Այդպատճառովնրամահըկամհեռանալնառաջացնումէճգնաժամշրջապատողաշխարհիհանդեպ: Որոշհոգեբաններգտնումեն,
որհորբացակայություննայդքանէլխորըչիազդումերեխայիվրա: Սակայնառանցնրաներկայության, նրահետշփման,
մորազդեցությունըզարգացմանգործումավելիէմեծանում, քանիորերեխանչիտեսնումվարքիուրիշձև:
Նազրկվումէտղամարդկայինվարքիօրինակից, քանիորհենցհայրնէերեխայինտանումդեպիհասարակություն:
Իսկմիայնակմայրը` բեռնվածտնտեսականխնդիրներով, ժամանակչիունենումզբաղվելերեխայով,
նրամոտկորչումէհետաքրքրությունը, առաջանումէմորևերեխայիօտարացում: Ընտանիքները,
որտեղպահպանվումենզուտֆորմալամուսնականհարաբերություններ,
նույնպեսազդումեներեխայիվրաևբերումեններքինուարտաքինկոնֆլիկտի:
Այսամենիհետևանքըհանդիսանումէերեխայիփախուստըընտանիքից, թափառականությունը, օրինախախտումը:
Առավելդաժանևանմարդկայինէսեփականերեխայինորբդարձնելը:
Բայցավելիվատէմիայնակմորանցանկալիերեխան. նմանմայրերնիրենցերեխաներիմեջտեսնումենբնավորությանվատգծեր:
Այդերեխաներըդժվարություններենունենումշփվելիս, չենկարողհաղթահարելդժվարությունները.
անցանկալիլինելըմիշտթողնումէիրհետքը: Երբեմնլինումէայնպես,
որերկուծնողիառկայությանդեպքումքիչժամանակենհատկացնում,
որիպատճառըկարողենլինելսոցիալ-տնտեսականիրավիճակը, ամուսիններիմիջևկոնֆլիկտները:
Կոնֆլիկտներիժամանակծնողներըսեփականպայքարումերեխայինորպեսզենքենօգտագործում:
Մորանբավարարխնամքըևհորկարգապահությանազդեցությանբացակայությունըբացասաբարենազդումանձիձևավորմանվր
ա: Ծնողներիցմեկիբացակայությունը, մտերիմներիմահը, այսբոլորըանվանումեն «զրկանքիևտրամվայիգործոն»:
Որբությունըևմեծերիդաժանվերաբերմունքըերեխայիհանդեպհաճախենհանդիպում: Ընտանիքըպետքէպահպանել,
զգույշվերաբերվելնրահետ, հակառակդեպքումմարդըդժբախտանումէ, կորցնումամենինչևշատանգամ` նույնիսկիրեն:
Ընդհանրացնելովանբարենպաստընտանիքիսոցիալ-հոգեբանականնկարագիրը`

նշենքդրահիմքըկազմողհիմնականառանձնահատկությունները. ծնողներիմիջևհոգեբանականհամատեղելիությունը,
մանկավարժականհամատեղելիությունը, ծնողներիինքնակառավարման, կազմակերպչականընդունակությունների,
ընտանիքիդերիգնահատմանբացակայությունը,
ծնողներիգիտակցությաներկատվածությունըևխորըհոգեբանականհակասությունըվարքիմեջ:
Առածնասումէ, որերեխանընտանիքիհայելինէ, նատեսնումևսովորումէայնամենը, ինչըտեղիէունենումընտանիքում:
Երեխայիմեջուրիշմարդկանց, ծնողներինկատմամբզգայուն,
բարոյականվերաբերմունքդաստիարակելուհամարանհրաժեշտէ, որիրենք` ծնողները,
կանգնածլինենանհրաժեշտմակարդակիվրա:
Նրանցշնորհիվեներեխայիմոտձևավորվումմարդասիրություննուաշխատասիրությունը:
Երեխայինշատեանհրաժեշտծնողներիջերմվերաբերմունքը, հոգատարությունը, խնամքը:
Չափիցավելիխստություննուհսկողությունըպատճառենդառնումերեխայիմոտագրեսիվվարքիևկաշկանդվածությանիհայտգալ
ուն: Չափազանցհսկողությունըբացասաբարէազդումերեխայիվրա, և,
լինելովմշտականդիտողություններիուննշվածությանտակ, նայլևսչիցուցաբերումակտիվություն, ինքնուրույնություն:
Երեխանշատզգայունէուշուտէզգումիրնկատմամբբացասականվերաբերմունքը:
Նրանչիկարելիհանդիմանելվատարարքիհամարեւ, առավելևս, վախեցնել: Լինումենդեպքեր,
երբծնողներիչպատճառաբանվածխստությանևբռնությանհետևանքովերեխայիմեջառաջացածվախըերևակայությանուժովվեր
էածվումսարսափի:
Երեխանամենավաղմանկությունիցընկալումէծնողներիապրելակերպը, նրանցմիջևտիրողհարաբերությունները:
Ընտանիքումերեխայիկյանքիբարոյահոգեբանականմթնոլորտըհսկայականնշանակությունունինրաբարոյականզգացմունքնե
րիձևավորմանվրա: Երբծնողներիմիջևհաստատվումենջերմ, բարիդրացիականհարաբերություններ,
երեխանիրեններջանիկէզգում: Ծնողներիսերըերեխայիմեջձևավորումէմարդկանցնկատմամբբարիվերաբերմունք:
Կոպտությունըերեխայինկատմամբնողկալիէ: Երբեմնծնողներըերեսովենտալիսերեխայիհամարգնածորևէհագուստ,
ևայդպարագայումայդնվերներըմիայնտանջանքենպատճառումնրան:
Որոշծնողներերբեմնմոռանումենայնմասին, որպետքէնպաստեներեխայիհետաքրքրասիրությանը,
բավարարեննրապահանջմունքները: Եթեերեխայինխաբումեն, հետոնրանդժվարկլինիհասնելճշմարտության:
Երեխաներըշուտտպավորվումեն, ևմեկանգամլսածըկարողէերկարժամանակմնալնրահիշողությանմեջուազդելվարքիվրա:
Երեխայիցհաճախինչ-որբաներենթաքցնում, բայցեթենատեսնումէ, որշրջապատնօգտվումէդրանից, իսկիրենչենտալիս,
նաառաջինիսկհարմարառիթիդեպքումձեռքկբերիայն: Հետագայումկարողէպատժվելիրարարքիհամար,
բայցանհրաժեշտությանդեպքումնորիցկանինույնը, սակայննայսանգամկլինիավելիզգույշ:
Պատիժըչիկարողնրահամարօբյեկտիվերևույթիճշմարտությունըպարզել, այնմիայնկհուշի, որեթեբռնեն` վատէ, եթեոչ`
լավէ: Եվորեւէմեկինվնասելուհնարավորությունունենալուդեպքումնակվարվիհենցայնպես,
ինչպեսիրհետվարվումենպատժելիս:
Ծնողներըդաստիարակումեներեխայիննոչմիայն, երբնրահետխոսումկամհրամայումեն,
այլնաևտնիցբացակայելուժամանակ:
Ծնողիձայնիինչերանգիմեջտեղիունեցողամենափոքրիկփոփոխությունննանգամերեխանզգումէ,
այնինչծնողըկարողէդաչնկատել: Եթեերեխաներբեմնծնողիհետկոպիտէխոսում, կարելիէչկասկածել, որ, հավանաբար,
նմանկոպտություննալսելէնրանից: Հատկապեսերեխայիվրաշատէազդումմորվերաբերմունքըհորնկատմամբ.
եթեմայրնարհամարհանքովէվերաբերվումամուսնուհետ, ապա, բնականէ, երեխանկհետևինրավարքին:
Մանկականսիրտըկծկվումէցավից, երբհայրըկոպիտէվերաբերվումմորհետ:
Կռիվնընտանիքումհոգեկանցնցումէառաջացնումերեխայիմոտուխորըհետքէթողնում:
Եթեծնողներնիսկապեսսիրումենիրենցզավակինև ուզումենդաստիարակելնրանճիշտձևով,
պետքէձգտենփոխհամաձայնությունստեղծելընտանիքում:
Դաստիարակությանկարևորինստիտուտէհանդիսանումընտանիքը: Այն, ինչերեխանձեռքէբերումվաղտարիքից`
ընտանիքում, պահպանումէկյանքիողջընթացքում:
Ընտանիքըկարողէհանդեսգալորպեսդաստիարակությանդրականևբացասականգործոն:
Դրականազդեցությունըձևավորմանվրաայնէ, որընտանիքիանդամներից` մայր, հայր, տատ, պապ, քույր,
բացիոչոքնրանավելիչիսիրիևխնամի: Միաժամանակ,
ոչմիսոցիալականինստիտուտչիկարողայնքանվնասհասցնելերեխայիդաստիարակությանը, որքանընտանիքը:

Ընտանիքըհատուկտիպիկոլեկտիվէ, որըմեծդերևնշանակությունունիդաստիարակությանհարցում: Դաստիարակությանհետկապված` հարցէծագում. ի՞նչանելդրականազդեցություննառավելագույնի, իսկբացասականընվազագույնիհասցնելուհամար: Դրահամարանհրաժեշտէճշգրիտձևովպարզելներընտանեկանսոցիալ-հոգեբանականփաստերը, որոնքդաստիարակությանվրաազդեցությունունեն: Հենցընտանիքումէերեխանձեռքբերումկյանքիառաջինփորձը, ստեղծումաշխարհայացքևսովորում, թեինչպեսիրենդրսևորիտարբերիրադրություններում: Որոշգիտնականներգտնումեն, որանձիգծերըձևավորողհիմնականգործոններիցէսխալդաստիարակությունը, որըերեխայիմոտձևավորումէնևրոտիկռեակցիա: Դաստիարակությունըլինումէարհամարհական. այնպայմանավորվածէգիտակցվածևչգիտակցվածպահերով: Էություննայնէ, որկիրառվումէկամչափիցդուրսպահանջկոտությունևկոպտություն, կամանբավարարվերահսկողություն: Հիպերսոցիալական, որնարտահայտվումէծնողներիմոտտագնապալիմտքերովերեխայիկամտանորևէանդամիառողջությաննկատմամբ, հասակակիցներիմիջևերեխայիսոցիալականկարգավիճակիևնրաուսումնականհաջողություններիհանդեպ, դրսևորվումէերեխայիևընտանիքիննկատմամբգերհոգատարությամբ: Էգոցենտրիկ. նկատվումէցածրպատասխանատվությանմակարդակունեցողընտանիքներում, երբերեխայինստիպումենշրջապատողմիջավայրումդրսևորվել «եսմեծեմ» արժեքայինորակներիմիջոցով: Ընտանիքինորմալֆունկցիոնալգործունեությանմեջնշանակությունունիշփմանոճը, որնառաջանումէամուսիններիմիջևևկախվածէնրանցհետաքրքրություններից, բնավորություններից: Շփմանգլխավորունակություննուրիշիարժեքներիընդունմանկարողություննէ: Ընտանիքումշփմանկարիքունեննաևերեխաները, ինչըերեխայիանձիձևավորմանգլխավորգործոննէ: Ընտանիքումերեխաներնառավելշփվումենմոր, քանհորհետ, քանիորմայրընորսերնդինլույսաշխարհբերողնէ, խնամողև, այսամենիհետմեկտեղ, ունի «հոգևոր» կապիրսերնդիհետ: Կիննավելիզգայունէ, էմոցիոնալ, կարեկից, ևայդպատճառովերեխանսերտկապվածէմորհետ: Իսկհայրնուժէ, ընտանիքիհենարան: Նաիրներկայությամբերեխայինվստահությունէհաղորդում, ևկարճժամանակովբացակայությունըերեխայիմոտառաջացնումէվախ, փակվածություն, ագրեսիվություն: Սակայնպատահումէայնպես, ործնող-երեխափոխհարաբերություններումբացակայումէվստահությունը, որնէլբացասականկերպովէազդումերեխայիանձիզարգացմանվրա: Ծնող-երեխափոխհարաբերությունըմիընթացքէ, որիժամանակծնողըկենտրոնանումէերեխայիվրա, սատարումնրանդժվարպահերին, օգնումէխուսափելսխալներից: Սակայն, ամենակարևորը, անհրաժեշտէերեխայինցույցտալ, որանհաջողությունըոչմիդեպքումչիփոքրացնումնրաանձնայինարժանիքները:

Անբարենպաստ ընտանիքի երեխաների հետ տարվող աշխատանքները Արևշատի միջնակարգ դպրոցում

Դեռահասներիպարագայումհաշվիենառնվումնաևդեռահասինորֆիզիոլոգիականպրոբլեմները. տրամադրությանչկառավարումը, արտաքինտեսքիփոփոխությունը, տղաներիզարգացմանուշացումը` իհամեմատությունաղջիկների, բերումենտարբերկոմպլեքսներիձևավորման: Դեռահասիհամարշատկարևորէնրաընդհանուրսոցիալականվիճակը, որըձևավորվումէնաևընտանիքիկազմով. երկուծնողներիառկայությունըդրականձևովէներկայացնումդեռահասինիրշրջապատում, իսկհորբացակայությունըթուլացնումէնրասոցիալականդիրքը: Ամուսնալուծությանհետևանքնավելիուժեղէազդումտղաներիվրա, քանաղջիկների: Նրանքդառնումենանկառավարելի, ագրեսիվ, ցուցաբերումենանինքնուրույնությունևտագնապ: Նրանցվարքըդպրոցումևթետանըավելիինֆանտիլընույթէկրում, քանլիարժեքընտանիքներիցդուրսեկածդեռահասինը: Ընտանիքիփլուզումըբացասաբարէազդումոչմիայնամուսիններիհարաբերությունների, այլևիրհետքնէթողնումծնող-երեխահարաբերություններիվրա: Դրանքկարելիէբաժանելերկուտիպի:

Ա) Ամուսնալուծությանհետկապված` խախտվումէմորհուզականհավասարակշռությունը: Նրահոգևորուժըչիբավականացնում, որպեսզիդժվարպահերինօգնիորդուն: Այսիրավիճակըբարդանումէայնքանով, որ, կորցնելովհոգևորկապըերեխայիհետդեռահասությանշրջանում, մորհամարկավտանգ, որայնչիվերականգնվիդեռերկարտարիներ:

բ) Մորգերխնամքնէ,
որըերեխայիմոտկարողէառաջացնելատելությունմորնկատմամբկամնրաիշխանությունիցազատվելուցանկություն:
Նմանմայրերըխանդովենվերաբերվումորդուն, տալիսեննրանամբողջսերնուքնքշությունը, որըչէինծախսելամուսնունհետ:
Եթեմորդերընտանիքումդրականէ, ապադեռահասիմոտառաջանումէցանկություն` ընտրելնմանզուգընկերուհի:
Զգալովսառնություն` շատծնողներկարծումեն, թեերեխաներնիրենցայլևսչենսիրում,
բայցերբեգնաժամայինշրջաններանցնումէ, հուզականկապըսովորաբարվերականգնվումէ:
Տղամարդուիդեալըդեռահասիհամարհազվադեպէկապվածլինումհորհետ, հիմնականումդալինումէքեռին, ավագեղբայրը:
Դեռահասությանշրջանումտղաներըձեռքենբերումկյանքիհիմնականդերերը, որոնցնրանքսովորումենօրեցօր`
իրենցծնողներից: Դրահամարկարեւորէհորիդեալը, հակառակդեպքումնրամոտկարողէզարգանալ
«նույնականացմանդիֆուզիան» նշանակումէդեռահասիչձուլումնամենինչիհետ,
ինչնագիտիիրեւշրջապատողաշխարհիմասին:
Բարենպաստպայմաններումդեռահասըպետքէխուսափիդրանիցևձեռքբերիդրական «նույնականացմանդիֆուզիան»:
Ընդհանրացնելով` կարելիէասել, որորքանվատենհարաբերություններըդեռահասիեւավագսերնդիմիջև,
այնքանավելիշատէնաշփվելուհասակակիցներիհետ, որոնքլինելուենասոցիալեւանկախմեծերից:
Դեռահասիհետկատարվողփոփոխություններըհաճախծնողներիաչքումշատարագենկատարվում. նրանցմիշտթվումէ,
թենրանքդեռերեխաներեն: Հատկապեսդժվարէհայրերիհամար. հորեւորդումիջեւկոնֆլիկտըկարելիէբացատրել,
միկողմից, սոցիալականպատճառով (հորկողմիցէմանսիպացիա), մյուսկողմից` հոգեբանական (կոպիտ,
սառըվերաբերմունքը, որըդժվարացնումէփոխհարաբերությունները): Հոգեբաններըդեռշատենքննարկելու,
թեինչնէավելիվատազդումերեխայիզարգացմանվրա`
ամուսնալուծությանհետեւանքնե՞րըթե՞կոնֆլիկտներըկամվեճերընտանիքում: Հետազոտություններըցույցենտվել,
որամուսնալուծվածընտանիքիերեխանքիչագրեսիվէ, քանայնդեռահասը, ումծնողներըմիշտվիճումեն:
Դեմոկրատիվծնողներընդունակենփոխելիրենցպահանջներըպայմաններինհամապատասխան: Իշխողծնողները,
կիրառելովավտորիտարմեթոդներ, պահանջելուեներեխայիցենթարկվելպայմաններին:
Եթեծնողներիևդեռահասիմիջևփոխադարձվստահությունկա,
դեռահասնայդամբողջգործընթացըկանցնիառանցդժվարությունների:Իրականկյանքումգրեթեանհնարէ,
որտանանդամներիցորևէմեկիվատտրամադրությունըչազդիմյուսներիվրա: Հաճախերեխան, երբծնողներնանտրամադիրեն,
լացելու, տնիցփախչելու, վատարարքգործելուցանկությունէունենում: Նազգումէհոգեբանականդիսկոմֆորտ,
սակայնչիտեսնումպատճառը, ևթեինչպիսիմիջոցներովէհնարավորխուսափելդրանցից:
Նաշատզգայունէևփորձումէփոխելայդմթնոլորտը` կապելովկամարտաքիներևույթների,
կամէլսեփականվարքիհետ:Նազգումէ, որեթեծնողներիհետհյուրգնակամզբոսնելու, նրանցմիջևջերմությունկառաջանա,
կանհետանաայդանորոշ, տհաճզգացմունքը:
Այսպիսով, նույնիսկչհասկանալով, թեինչէանում, երեխանգտնումէմիջոցներ,
որոնքկիջեցնենծնողներիմիջևբախումըևհուզականճնշվածությունը: Բայցնմանմիջոցներըմիշտչէ,
որհասնումենհաջողության: Հաճախճնշվածությունիցազատվելով` երեխանավելիթանկէվճարում:
Սակայննադաչիհասկանումևչիտեսնում, ինչպեսևիրծնողները…
Որոշերեխաներսկսումենհաճելի, դրականհույզերունենալ, երբհիվանդանումեն:
Նրանքշրջապատվումենխնամքովևուշադրությամբ, ծնողներիփոխհարաբերություններումճնշվածություննանհետանումէ:
Նմանհոգսըստիպումէծնողներինժամանակավորմոռանալսեփականվեճերըևողջօրըզբաղվելմիայներեխայով:
Երեխանզգումէզերփոփոխությունհոգեբանականմթնոլորտում. ծնողներըշատեննրահետզբաղվում, խնամում,
իսկամենակարևորը` նրահետմիասինեն: Եվիրբնույթովտհաճհիվանդությունըերեխայիհամարդառնումէցանկալի:
Հաճախհոգեբանականգործոններըմեծդերենունենումերեխայիառողջությանվրա:
Ընտանեկանբախումներիուվեճերիհետեւանքովերեխանձեռքէբերումտարբերհիվանդություններ. սկսումենկակազել, միզել,
ունենալուժեղգլխացավեր:
Երբերեխանզբաղվումէորևէգործունեությամբ, զգումէիրցանկություններին,
արժեքներինհամապատասխանհետաքրքրությունև, կախվածպայմաններից, հասնումէկամհաջողության,
կամանհաջողության: Երբերեխանզգումէ, որիրանհաջողություններըտխրեցնում, անհանգստացնումենծնողներին,
շատջանքերէգործադրում, որպեսզիդաայլևսչկրկնվի:
Այդպատճառովբարձրպատասխանատվությունըբերումէզերլարվածության:

Երբհաջողությանհասնելուձգտումըշատմեծէ, այնառաջացնումէհոգեբանականճնշվածություն,
որնարդենլրացուցիչխոչընդոտէ: Այլկերպասած՝ չափիցավելիմեծցանկությունը,
բարձրպատասխանատվությունըբերումենանհաջողության, հատկապեսբարդխնդիրներիդեպքում:
Սահատկանշականէայնընտանիքներին, որտեղծնողներըշատեննտահոգվումերեխայիհաջողությանհամար,
ջանքերենգործադրումևայլն: Այսպիսով, պատասխանատվությունը, որըկրումէփոքրիկը, աճումէ,
ևնրահետմիասինմեծանումէհոգեբանականճնշվածությունը,
իսկդաիրհերթինավելիշատէմեծացնումերկրորդականանհաջողությանհավանականությունը: Այսպես,
ձևավորվումէփակշրջան՝ բարձրպատասխանատվություն-անհաջողություն-հոգեբանականճնշվածություն-կրկնակի
անհաջողություն: Այսշրջանումերեխանկանգնումէբարդություններիառջև. միկողմիցզգումէշրջապատիճնշվածությունը,
ծնողներիառջևպատասխանատվություն, քանիորդաշատկարևորէնրանցհամար, մյուսկողմից,
նրամիփոքրանհաջողությունըկրկինբերումէամուսիններիմիջևբախման: Եվեթեմինչայդբախմանպատճառնուրիշէր,
ապաայժմդրանէավելանումնաևերեխայիանհաջողությանխնդիրը:
Երեխաներըընտանիքումլրացումներեն, ամուսիններինկապողօղակ: Նրանքբերումեննուրախությունևքաղցրհոգս,
որոնքմեծացնումենմիմյանցմիջևսերը, դարձնումայնավելիխորը: Անկասկած, երեխայինպետքենծնողներ՝ հայրևմայր:
Սակայնհուզականորենտարանջատվածերկուանձուրացկյանքը «հանուներեխայի»
հանախհանդիսանումէբարենպաստընտանիքիկերպարստեղծելուփորձ: Զլուծվածմիջամուսնականպրոբլեմները,
որոնքթեևթաքնվածեն, ազդումեներեխայիվրա:
Ընտանիքըմիասնականօրգանիզմէ: Ամենալավպրոֆիլակտիկանհետևյալնէ.
ամուսնականհարաբերություններիբարելավում, սեփականպրոբլեմներիլուծում:
Ջերամուսնականևսեփականպրոբլեմներըոչմիայնճերանձնականգործնեն, այլևձերերեխայիզարգացմանգործոնը:
Հետազոտություններըցույցենտվել, որդեռահասությանտարիքումնկատվումէվարքայինավտոնոմիա, բայց, միաժամանակ,
ավելիլուրջհարցերումենթարկվումենծնողներին (օրինակ՝ կրթության): Դեռահասներնուզումենվինելմեծերիհետ,
ունենալինքնուրույնընտրությանիրավունք, ևպատասխանատվությանզգացումսեփականարարքներիհամար:
Հուզականավտոնոմիաանկախվածէծնողներից:
Հուզականմերժմանժամանակդեռահասըչիստանումոչմիհուզականպաշտպանվածությունծնողներիկողմից:
Անհատականացմանգործընթացըձևավորվումէայնժամանակ, երբդեռահասնինքնուրույնորոշումներէընդունում:
Բարձրանհատականացմանմակարդակիհասածդեռահասներըկարողենմնալծնողներիհետջերմհարաբերություններիմեջ՝
չզգալովսեփականանհատականացմանկորուստը:
Ցածրանհատականացմանմակարդակովդեռահասներնայնպիսիընտանիքներիցեն,
որոնցանդամներըխուսափումենտարակարծություններիցևայնաստիճանենընդունումուրիշներիկարծիքները,
որայլևսիվիճակիչենլինումընդունելսեփականը:
Ծնողներիցերկարժամանակբաժանմանմեջգտնվողերեխաներիմոտկարողենառաջանալվարքիշեղումներ,
իսկհետագայումկարողենիրենքհանդիսանալհոգեկանխանգարումներիհամար:
Ծնողներիցբաժանումըսթրեսոզենիրավիճակչէ, սակայներեխայիհամարդժվարէբաժանվելայնմարդկանցից,
ումհետինքըկապվածէեղել: Հետազոտություններըցույցենտվել, որփոքրերեխաներիմոտմեծէհավանականությունը,
որավելիուշտարիքումսթրեսայինիրավիճակըկարողէառաջացնելհուզականևվարքայինշեղումներ: Սակայնպետքէնշել,
որվնասակարէոչթեբուներբաժանումը, այլմիջավայրը, մթնոլորտը, որումհայտնվումէերեխանբաժանումիցհետո:
Հենցսաէհոգեկանխանգարումառաջացնողգործոններիցմեկը: Համաձայնորոշհետազոտողների, այներեխաները,
որոնքորոշժամանակովհայտնվելենմանկատներում, դժվարընտանիքներիցենևկրկինվերադառնումեննմանընտանիքներ:
Ծնողներիբաժանումըկապվածէերեխայիհակասոցիալականվարքիհետ, նույնիսկեթեընտանիքըմնումէամբողջական:
Տպավորությունէստեղծվում, որհակասոցիալականվարքըկարողէհանդիպելվատ,
բայցոչամուսնալուծվածընտանիքներիցդուրսեկածերեխաներիմոտ:
Կարելիէամփոփել, որվնասմանաղբյուրհանդիսանումէներընտանեկանհարաբերություններիխախտմանգործընթացը,
այլոչթեընտանիքիփլուզումը: Սակայնհարցէծագում,
թեինչպիսիընտանեկանփլուզումներենազդումերեխայիհակասոցիալականվարքիառաջացմանվրա:
Գլխավորգործոնէհանդիսանումերեխան, որին «ատում» են (արհամարհումեն) ծնողները:
Արհամարհանքըկարողէդրսևորվելմեղադրանքիտեսքով, մեղադրումենտարբերարարքներիմեջ,
նկատողությունանումամենմիգործողությանընթացքում:

Այսզգացումըհաճախարտահայտվումէերեխայինկատմամբսիրուևհարգանքիզգացումներիհետմիասին: Միակծնողը,
որըչունիհոգևոր, նյութական, սոցիալականօգնություն, ստիպվածէլինումօգնությանխորհուրդփնտրելընտանիքիցդուրս:
Հասարակություննէլիրհերթինէննշումգործադրումմիայնակծնողիվրա: Եթեընտանիքումմնումէհակառակսեռիծնողը,
երեխայիմոտկբացակայենսեռայինզարգացմանհնարավորությունները:
Առանցհորմեծացածտղաներըձգտումենդեպիկանացիություն, ևնրանցմոտբացակայումենարականգծերը,
սակայնիրականումդաայդքանէլճիշտչէ: Տղաներիմեծամասնությունը, որմեծացելէառանցհոր,
չիտարբերվումնորմալընտանիքներիցդուրսեկածտղաներից: Իհարկե, դաչինշանակում, թեհորդերնայդքանէլկարևորչէ:
Այսպիսով, մեկկամերկուծնողիներկայություննավելիքիչէազդումերեխայիզարգացմանվրա,
քաներեխաներիևծնողներիփոխհարաբերությունները, ծնողներիվարքը:
Այսպիսով, պետքէնշել,
որընտանեկանկյանքըընութագրվումէոչթեընտանիքիանդամներիցորևէմեկիանհատականբնութագրմամբ,
այլսոցիալականպայմաններովևայնմիջավայրով, որումապրումէընտանիքը: Այսամենիցերևումէ,
որոչլիարժեքընտանիքիդեռահասները, իտարբերությունլիարժեքընտանիքներիիրենցհասակակիցների, ավելիզգայունեն,
անզիջող:

Սոցիալականացումըընտանիքում

Անձի, անհատիկայացումը, սոցիալականացումըսկսվումենընտանիքում:Նորմալպայմաններումծնողներիվարքըընթանումէ
3 մոդելներով. 1. Ծնողիվերահսկողությանմոդելնէ,
երբծնողըուշադիրէբարյացակամվերաբերմունքունեներեխայինկատմամբ,
բայցնաևհսկումեներեխայինևորոշակիպահանջներներկայացնում, կատարումեներեխայիցանկությունները,
բայցունենիրենցհստակուղղվածությունըևբացատրումեներեխայինիրենցպահանջներիիմաստը:
Այսերեխաներիմոտարտահայտվումենբարձրմակարդակիինքնուրույնություն, հետաքրքրասիրություն, ընկերասիրություն,
շրջապատումկողմնորոշվելուկարողություն: 2. Ծնողիգերիշխմանմոդելնէ , երբծնողներըխիստեն, պատժումեն,
համարյաքիչենշփվումերեխայիհետ, երեխանիրսեփականկարծիքնարտահայտելուիրավունքչունի:
Այսընտանիքըերեխայինօտարելուհնարավորություններէստեղծումևնմանընտանիքումերեխայիսոցիալականացումնանհնար
է: Այսերեխանշատցածրինքնագնահատականունի, չիվստահումմարդկանցևինքնամփոփէ: 3. Ներողամտությանմոդել,
երբծնողներըներողամիտեն, պահանջկոտչեն, ընտանիքըառանձնապեսչիզբաղվումերեխայիդաստիարակությամբ:
Այսերեխաներիմոտշատցածրինքնատիրապետումկա, ինքնավստահությունըշատցածրմակարդակիվրաէ:
Այսպիսիընտանիքումմեծացողերեխանարագանկախանումէ, որովհետևբարձիթողիէ, ազատ: Չունենհետաքրքրություններ,
նրանզզումենորբեռենընտանիքիհամար:

Ընտանիքիտեսակները

Ընտանիքըամուսնության, ազգակցությանկամորդեգրմանվրահիմնվածմարդկանցփոքրխումբ,
որնապրումէմիհարկիտակևվարումէընդհանուրտնտեսություն:
Ընտանիքիանդամներըսովորաբարմիմյանցհետկապվածենզգացմունքայինկապերով,
միմյանցնկատմամբզգումենփոխադարձպատասխանատվություն: Ընտանիքընաևսոցիալականինստիտուտէ, այսինքն՝
մարդկանցփոխհարաբերություններիկայունձևը,
որիշրջանակներումիրականացվումէմարդկանցառօրյակյանքիհիմնականմասըսեռականհարաբերություններ,
մանկածնությունևերեխաներիսկզբնականսոցիալականացում, կենցաղայինխնամքի,
կրթականևբժշկականսպասարկմաննշանակալիմասևայլն: Առավելտարածվածտիպընուկլեարընտանիքինէ (լատ. nucleus
- կորիզ), որըբաղկացածէամուսիններիմեկզույգից՝ երեխաներովկամառանցերեխաների:
Նուկլեարընտանիքիըկարողէլինելնաևլրիվկամոչլրիվ՝ բաղկացածմեկծնողիցևերեխաներից:
Ընտանիքըդառնումէոչլրիվամուսնալուծության, այրիանալու, միայնակմայրությանհետևանքով:
Եթեընտանքումամուսնականզույգիցևնրանցերեխաներիցբացիկանայլազգականներ,

պապայնկոչվումէընդլայնվածընտանիքկամգերդաստան:
Ընտանեկանհարաբերություններիհիմքումընկածէընտանիքիպատմականզարգացումը:
Այսինքնայնզարգանումէպարզիցդեպիբարդ, մայրիշխանությունիցդեպիհայրիշխանություն,
պոլիգամիայիցդեպիմոնոգամիա: Ընտանիքըդասակարգվումէըստդունկցիաներիևըստկառուցվածքի: 1.
Էնդոգամիակամէկզոգամիա- էնդոգամիաամուսնությունմիևնույնսոցիալականշերտիմիջև, էկզոգամիա՝
հասարակությանտարբերշերտերիմիջևամուսնություն: 2. Պոլիգամիա, մոնոգամիաևհերթափոխվողմոնոգամիա -
պոլիգամիանդաբազմամուսնություննէ, այսինքն՝ պոլիանդրիա (մեկկինմիքանիտղամարդ) ևպոլիգիմիա (մեկտղամարդ,
միքանիկին): Մոնոգամիանդամենամուսնություննէ՝ մեկկին,
մեկտղմարդևհերթափոխվողմոնոգամիանդակոնկրետժամանակաշրջանումապրումենմեկիհետ,
հետոամուսնալուծվումևնորիցենամուսնանում: 3. Ավանդականհայրիշխանություն ,ավանդականմայրիշխանություն ,
նեոհայրիշխանություն (նոր), նեոմայրիշխանությունևէգալիտարընտանիք (հավասարիրավունքներովընտանիք):
Ավանդականհայրիշխանություն- հինավանդականընտանիքինէ, որտեղընտանիքիգլուխըամենամեծտղամարդնէ:
Նեոհայրիշխանություն- երբտղամարդնիրվարէկրումբոլորտնտեսականխնդիրները,
մշակումէընտանիքիհեռանկարայինպլանը,
իսկկինըլուծումէկոնկրետմասնավորխնդիրներևապահովումընտանիքիբարոյահոգեբանականկայունությունը: Էգալիտար-
երբբոլորիրավունքներըհավասարեն: 4. Լրիվընտանիք, կիսատևփունկցիաներիառումովկիսատընտանիք:
Լրիվընտանիքիմոդելնարդենիսկպարզէ, իսկերկրորդխմբիփունկցիաներիառումովընտանիքիտեսակներնեն՝ նորմալ,
բարենպաստ, անբարենպաստևայլընտանիքները,
երբամուսիններըամուսնականկյանքովբավարարվածենկամորևէմեկըբավարարվածչէ:
Ընտանիքըբացհամակարգէևայնանընդհատենթարկվումէշրջապատից, փոփխվողազդեցություններին:
Իրենքիններդաշնակությունըապահովելուհամարնապետքէապահովի 3 կարևորգործնթացներիններդաշնակությունը՝ 1.
Ասիմիլացիայի - այնապահովումէընտանիքիներքինկայունությունը: 2. Ակոմոդացիայի -
այնապահովումէնորիմուտքըընտանիքառանցհինինվնասելու: 3. Ադապտացիայի -
արդյունքումապահովումէադապտացիայիգործընթացը: Ճգնաժամայինընտանիք -
հետաքրքրություններիևպահանջմունքներիհակադրություններըկրումենսուրբնույթևներառումէընտանիքիկենսագործունեո
ւթյանկարևորագույնոլորտը, այսինքն՝ կոնֆլիկտիհամարազդակկարողենդառնալբոլորվերոհիշյալպատճառները:
Ամուսիններըզբաղեցնումենանհանդուրժողական, աններողամիտ, ևնույնիսկթշնամականդիրքմեկըմյուսինկատմամբ,
չհամաձայնվելովոչմիզիջման: Ճգնաժամայինամուսնականմիություններիցվինկարելիէդասելնաևայնընտանիքները,
որոնքքայքայվումեն, կամգտնվումենփլուզմանեզրին: Կոնֆլիկտայինընտանիք -
ամուսիններիմիջևառկաենմշտականոլորտներ, որոնցումիրենցհետաքրքրություններըբախվումեն,
առաջբերելովուժեղևշարունակականբացասականհուզականվիճակներ:
Սակայնամուսնությունըկարողէպահպանվելուրիշգործոններիշնորհիվ,
ինչպեսնաևզիջումներիևկոնֆլիկտներիփոխզիջումայինլուծումներիմիջոցով: Պրոբլեմայինընտանիք -
սրանբնորոշենդժվարություններիտևականգոյությունը,
որընդունակէզգալիհարվածհասցնելամուսնությանկայունությանը:
Այսպիսիընտանիքներումհավանականէփոխհարաբերություններիսրացում, ամուսիններիցմեկի,
կամերկուսիմոտէլհոգեկանխանգարումներիդրսևորում: Նևրոտիկընտանիք -
այստեղհիմնականդերըխաղումենայնգործոններիկուտակումը, որոնքհանգեցնումենհոգեբանականդժվարությունների:
Ամուսիններիմոտնկատվումէբարձրտագնապայնություն, քնիխանգարում, ցանկացածառիթովհուզականդրսևորումներ,
բարձրագրեսիվությունևայլն: Ամուսիններիկոնֆլիկտայինվարքըկարողէդրսևորվելզաղտնի,
քողարկվածևբացակնհայտձևերով:

Երեխանունինտեսնելու, մտածելու, զգալուիրյուրահատուկունակությունը:Չկաառավելանմիտբան,
քաննրանցայդունակությունըմերփորձովփոխարինելուփորձը:

ԺանԺակՌուսո

Երեխաներիդաստիարակությունըբարդ, պատասխանատու, բայցշնորհակալևհետաքրքիրզբաղմունքէ:

Եվնրանցանակությունըչիկարելիչգնահատել, չիկարելիինքնահոսիթողնել, կամամբողջովինվստահելմանկապարտեզինուդպրոցին: Դեռևսնախնադարյանհասարակությանմեջտոհմը, մարդկայինհանրությունըերեխաներիդաստիարակությունըհանձնարարումէինառավելխելացի, փորձառու, ուժեղմարդկանց, որոնքարդենհատուկկերպով, հատուկպայմաններում, քիչթեշատ հետևողականորենկազմակերպումէինտվյալհանրությաներեխաների, աճողսերնդիզարգացումնուձևավորումը: Դաստիարակությունընպատակաուղղվածներգործությունէերեխաներիուերիտասարդությանգիտակցությանուվարքի, նրանցաշխարհայացքի, արարքների, սովորույթներիվրա: Հենցդաստիարակությամբէլնշանակալիչափովպայմանավորվումենայնփոփոխությունները, որկրումէմարդըծնվելուպահիցմինչևհասունդառնալը: Շրջապատիմարդիկայսպեսթեայնպեսազդումենմարդումտքերիևարարքների, նրաաշխարհընկալմանևիրվրա` անկախնրանիցնադաուզումէ, թեոչ: Եվիհարկե, շատմեծէայդազդեցությունըերեխաներիվրա: Երեխաներըսպունգինմաններծծումենայնամենը, ինչկատարվումէնրանցշուրջը: Նրանքմեծհաճույքովկրկնումենիրենցշրջապատողմարդկանցևծնողներիխոսքերը, միմիկան, ժեստերը, վարքիձևերը: Կարևորէ, ործնողներըգիտակցեն, որհատկապեսիրենցիցէկախված, թեապագայումինչպիսինկդառնաիրենցերեխան: Կլինինաերջանիկևվստահիրուժերին, թեկլինինկոմպլեքսներով, չարացածաշխարհիվրա` չիմանալովիրենինչպեսդրսևորի` չունենալովորոշակիգիտելիք, հմտությունևպաշար: Երեխաներիդաստիարակությանընթացքումկարելիէևհարկավորէհամաձայնեցնելայնբնավորությանգծերըևերեխաներիպահ վածքը, որոնքհակասումենծնողիսկզբունքներին: Շատծնողներհատկապեսառաջիներեխայիժամանակհիմնականումշատանվստահենլինում՝վախենալովսխալդաստիարակելի րենցերեխային, որիարդյունքումանվճռականությունենցուցաբերում, ևիհայտենգալիսմիշարքբացթողումներ, ևերբերեխանարդենսկսումէզգալծնողիանվստահությունըդաստիարակությանգործում, սկսումէմանիպուլյացիայիենթարկելսեփականծնողին, որնէլ, բնականաբար, հիմքէստեղծումհամապատասխանբացասականվարքագծիձևավորմանը: Երեխաներիդաստիարակությանժամանակառաջինհերթինհարկավորէառաջացնելերեխայիմոտանհատականություն: Բայցչիկարելիմոռանալհամընդհանուրարժեքները – վարքիկանոններ, բարոյականությունևկոլեկտիվիևհասարակությանվրաներգործելուբարեխիղճմեթոդներ, որոնքապագայումկօգնենլինելինքնուրույնևկարողանալգործելորոշակիկերպով: Ընտանիքնայնառաջնայինխումբնէ, որըվճռականդերէխաղումիրկազմումզարգացողերեխաներիինքնագիտակցությանծագմանուձևավորմանգործում: Ծնող-երեխահարաբերություններիվճռականդերըերեխայիանձիձևավորմանգործումհստակորենըմբռնվումէժամանակակիցհ ոգեբաններիշրջանումևբազմաթիվհետազոտություններիառարկաէդարձել: Հիմնականտեսակետնայնէ, որիրենցանձիմասիներեխաներիտեսակետներըարտացոլումեննրանցմասինծնողներիկարծիքները: Երեխայիես-կոնցեպցիայիհամարնշանակությունունինա, թենարդյոքմիակերեխանէ, թեընտանիքումայլերեխաներելենմեծանում: Սովորաբարմիակերեխաներըավելիբարձրինքնագնահատականենունենում, քանթեմիքանիքույրերիցևեղբայրներիցյուրաքանչյուրը: Դահատկապեսնկատելիէտղաներիդեպքում: Մինչդեռընտանիքիմեծությունըկամծնվելուհաջորդականությունընույնպես, հավանորեն, նշանակությունունեն, թեևլիովինպարզչէթեինչպես: Երեխայիես-կոնցեպցիայիձևավորմանհամարհատկապեսխորազդեցությունէգործումծնողիհետհոգեբանականնույնացմանա ռկայությունը, այդգործընթացիխորություննուտևականությունը: Ենթադրվումէ, որնույնսեռիծնողիհետառողջուլիարժեքնույնացումըհանգեցնումէերեխայիդրականբարձրինքնագնահատականիձևավորման : Ուսումնասիրություններիցմեկիժամանակթեստիօգնությամբհամեմատեցինդեռահասհանցագործներիևոչհանցագործդեռահ ասներիես-կոնցեպցիաները, նրանցես-պատկերներըևծնողներիհետհոգեբանականնույնացմանաստիճանները: Պարզվեց, որնորմալօրինապահերեխաներիհետհամեմատած` դեռահասհանցագործներնավելիթույլիդենտիֆիկացիաունենծնողների, հատկապեսհայրերիհետ: Որքանավելիէընդունվածերեխանիրծնողներիկողմից, այնքանավելիբարձրէնրաինքնագնահատականը: Այսենթադրությունըստուգվելէուղղակիհետազոտություններիօգնությամբ: Պարզվումէ,

որբարձրինքնագնահատականունեցողերեխաներիծնողներըհստակսահմաններենգծելերեխաներիվարքիհամարևհսկումեն,
որպեսզիդրանքչխախտվեն, բայցայդսահմաններիներսումերեխաներինլայնազատությունենտվել:
Երեխաներըկարողենսեփականկարծիքունենալ, մասնակցելընտանեկանխնդիրներիքննարկմանը,
ինքնուրույնգնահատականներտալերևույթներին: Այսպիսիերեխաներիծնողներընույնպեսարժանապատվության
(ինքնահարգանքի) բարձրաստիճանենունենումևհարգումենիրենցերեխաներիանձը: Այսպիսով,
բարձրինքնագնահատականունենալուհամարերեխանպետքէընդունվածևսիրվածլինիծնողներիկողմիցևպետքէհաջողություն
ունենա, հմուտլինիորոշգործերում:
Իսկինչմեխանիզմովենծնողներնազդումերեխաներիես-կոնցեպցիայիձևավորմանվրա:
Այդմեխանիզմներիցկարևորներենխաղումհետևյալները. ա)
ծնողներըսոցիալականմոդելներենհանդիսանումերեխաներիհամար, բ)
նրանքձգտումենդրականորենամրապնդելերեխաներիայնգործողությունները, որոնքճիշտենհամարվում, գ)
հսկողությանտակենպահումինֆորմացիայիայնհոսքը, որերեխանստանումէմանկությանևդեռահասությանտարիներին:
Այսամենըորոշակիուղղությունէտալիսերեխաներիինքնագիտակցությանզարգացմանը
Ավելիմեծտարիքումայլհետաքրքրություններենառաջանում:Կարիքչկաքննարկելևհանդիմանելերեխայիհեռախոսազրույցնե
րնընկերներիհետ, եթեանգամդրանքանհեթեթևդատարկենթվում:
Պետքէերեխայինլսելսովորել:Կարևորէփոքրիկիհետխոսելսեփականխնդիրներիմասինխորհրդակցելովնրահետ:Եվերբինչ-ո
րբաննրակյանքումայնչլինի, ապաավելիշուտկըշտապիիրծնողիմոտևոչթեսփոփանքկգտնիընկերականշրջապատում:
Չափազանցկարևորէերեխայինդաստիարակելսիրով, սիրելով, այլոչպատժելով, ստիպելովևճնշելով:
Ընտանիքումշատդեպքերումդաստիարակչականազդեցություններըչենտալիսցանկալիարդյունք,
ևորոշդեպքերումծնողների՝իրենցկարծիքովճիշտդաստիարակությունըբոլորովինայլ, անսպասելիարդյունքիէհանգեցնում:
Սա, բնականաբար, ունիիրպատճառները:
Ընտանիքումսխալդաստիարակությանպատճառներըկարողենկապվածլինելհետևյալխնդիրներիհետ.
. Ծնողականզգացմունքներիոլորտիընդարձակում: Սակարողէկապվածլինելծնողներիցմեկիբացակայությանհետ,
երբայնբոլորզգացմունքներնուէմոցիաները, որոնքնախատեսվածէինբացակայողամուսնուհամար, ուղղվումեներեխային:
Առաջինհայացքիցկարողէթվալ, թեդրականերևույթէ,
երեխանայսպարագայումառավելսիրվածուգնահատվածկարողէլինել, սակայնդաայդպեսչէ,
ուստիայսպարագայումիհայտէգալիսամենկերպերեխայինպաշտպանելուձգտում, ևերեխայինզրկումենառավելազատ,
ինքնուրույնկյանքվարելուհնարավորությունից:
.Դեռահասիմեջմանկականորակներինախապատվությունը: Շատդեպքերում, երբծնողներըտեսնումեն,
որիրենցերեխանմեծանումէ, վախենումեննրանիցհեռանալուց,
որիարդյունքումնրանքամենկերպերեխաներիմեջսերմանումենմանկականորակներ,
որնէլհատկապեսդեռահասությանտարիքումկարողէհանգեցնելծնողերեխահարաբերություններիխաթարմանը,
քանիորդեռահասներըավելիշատձգտումենմեծահասակինբնորոշորակներձեռքբերելուհամապատասխանգործունեությունծա
վալել:
. Ծնողներիդաստիարակչականանվստահությունը: Շատծնողներ, հատկապեսառաջիներեխայիժամանակ,
հիմնականումշատանվստահենլինում՝վախենալովսխալդաստիարակելիրենցերեխային,
որիարդյունքումանվճռականությունենցուցաբերում, ևիհայտենգալիսմիշարքբացթողումներ,
ևերբերեխանարդենսկսումէզգալծնողիանվստահությունըդաստիարակությանգործում,
սկսումէմանիպուլյացիայիենթարկելսեփականծնողին, որնէլ, բնականաբար,
հիմքէստեղծումհամապատասխանբացասականվարքագծիձևավորմանը:
. Երեխայինկորցնելուփոբիա: Ծնողներըհաճախզգոնվումենվախի, սարսափիմեջ՝մտածելով,
թեկկորցնենիրենցերեխաներին, որըմեծմասամբկարողէպայմանավորվածլինելերեխաներիորոշխրոնիկհիվանդությունների,
հաճախակիհիվանդանալու, սնոտիապաշտության (երազներ, աչքևայլն) հետ,
որիարդյունքումերեխաներինթույլենտալիսնույնիսկանթույլատրելին, միայնթեերեխանիրենլավզգա,
որըերեխայիմոտհանգեցնումէեսասիրության, կամակորությանևայլբացասականորակներիձևավորմանը:
. Սեփականոչցանկալիորակներիպրոյեկտումըերեխայիվրա: Այսդեպքումծնողներըերեխայինշատխիստենվերաբերվում:
Սրապատճառնայնէ, ործնողներըերեխաներիմեջտեսնումենայնպիսիորակներիառկայություն, որոնքկանիրենցմեջ,
բայցդաիրենքամենկերպքողարկումենուվախենումեներեխայիմեջդրանցառկայությունից:

.Դաստիարակությանոլորտումամուսիններիմիջևկոնֆլիկտներիառկայություն:
Այդեպքումծնողներըերեխայիդաստիարակությանհարցումչենկարողանումընդհանուրհայտարարիգալ,
երեխայիդաստիարակությունըանընդհատբախումներիառիթէհանդիսանում,
որիարդյունքումէլկարելիէասել՝երեխանչիդաստիարակվում, ուստիչիկողմնորոշվում, թեծնողներիցորնէճիշտ,
ևմնումէբարձիթողիվիճակում:
Սրանքսխալդաստիարակությանպատճառներիմիմասնենմիայն,
ևեթեյուրաքանչյուրծնողիինքնանձամբթեկուզմեկանգամխորությամբմտածիիրսեփականդաստիարակչականներգործությունն
երիմասին, վերլուծի, կշռադատիսեփականքայլերը, ապաանպայմանկգտնիայնպատճառը, այնսկզբնաղբյուրը,
որըհանգեցրելէսեփականերեխայիսխալդաստիարակությանըևվարքիշեղումներին:
Ինչպեսասումէէքզյուպերին, երեխաներըծաղիկներեն, որոնքծնվումենգլխիկովներքև:
Հենցայդպահիցէլնրանքզգումենպաշտպանության, հոգատարությանկարիք.
միայնդրաշնորհիվէհնարավորառողջևերջանիկմանկություն: Բացիայսամենից,
մերերեխաներինպետքէճիշտևմտածվածդաստիարակություն: Հաճախմիայնտարիներհետոենքհասկանում,
որսխալվելենքերեխաներիճիշտդաստիարակությանհարցում: «Երեխայիդաստիարակությունըսկսվումէշատավելիվաղ,
քանկարծումենշատծնողներ: Այնսկսվումէդեռբեղմնավորումից, շարունակվումմորարգանդում,
ևնորմիայնհետոծննդաբերականշրջանում»,-ասումէհոգեբանԱնուշԱլեքսանյանը:
Ընտանեկանմիջավայրասելովմենքնկատիունենքընտանիքիանդամներիփոխհարաբերություններըևսովորությունները,
նրանցաշխատանքըևվերաբերմունքըհասարակականկյանքիերևույթներինկատմամբ:
Դաերեխայիհամարամենահարազատմիջավայրնէ, այստեղենսկսումզարգանալնրաֆիզիկականևհոգեկանուժերը,
այստեղէնաստանումառաջինտպավորություններնումտապատկերներըկյանքիվերաբերյալ:
Մինչևմանկապարտեզկամդպրոցհաճախելըփոքրերիհամարըընտանիքըհանդիսանումէզրեթեմիակհասարակականմիջավայրը
, ուխարսխվումեննրանցառողջությանևբնավորությանհիմքերը, ուրզարգանումեննրանցհարցասիրությունը,
ուրձևավորվումեննրանցվարքիորոշիմտությունները:
Ընտանեկանմիջավայրիազդեցությունըերեխայիվրադրսևորվումէընտանիքիկյանքիընդհանուրբնույթով,
նրաանդամներիօրինակիևխոսքիմիջոցներով: Ընտանիքը,
որպեսհասարակականմիբջիջառհասարակկապվածէհասարակականկյանքիհետևշրջապատիբոլորկարևորիրադարձությունն
երըիրենցարձագանքնենգտնումայնտեղ: Ծնողներիլավատեսությունը , հայրենասիրությունը,
նրանցկենսուրախությունըևհասարակականակտիվությունըընտանեկանմիջավայրըդարձնումենկենսուրախևհասարակայնոր
ենառողջ: Լուրջնշանակությունունինաևընտանիքիկյանքիկազմակերպվածությունը, որոշակիկարգուկանոնը,
սովորույթները, ավանդույթները, բնակարանիտեսքընույնպեսորոշումէընտանիքիկյանքիընդհանուրբնույթը:
Եթեընտանիքումգոյությունունիորոշկարգուկանոն , քնիցարթնանալու, նախաճաշի, ճաշի,
ընթրիքիժամանակևայդդարձելէկենցաղ, եթեստեղծվածենորոշկայունավանդույթներկապվածծննդյանտարեդարձի,
տոնևկիրակիօրերինզբոսանքիգնալը, եթեբնակարանըձևավորվածէպարզ, ճաշակով, պահվումէմիշտհավաքվածևմաքուր`
նշանակումէընտանիքիկյանքըկազմակերպվածէ : Այսամենըերեխայիմեջառաջենբերումկարգապահություն,
ճշտապահությունընտանիքինկատմամբպատվիևսիրոզգացմունքևհակառակը:
Ընտանեկանմիջավայրիազդեցությանմիջոցներիցէնաևընտանիքիանդամներիանձնականօրինակը: Վաղուցհայտնիէ ,
որերեխայիբնույթնըհատուկէընդօրինակելը:Երեխանմշտապեսդիտումէիրենշրջապատողմարդկանց, նրանցգործերը,
տեսնումէնրանցվերաբերմունքըմյուսմարդկանցուերևույթներինկատմամբևաննկատելիորենընդօրինակում:
Սակայներեխանընդօրինակումէոչմիայնդրականը, այլևբացասականը:
Երբեմնծնողներըտեսնելովերեխայիայսկամայնբացասականհատկությունները, մնումենզարմացած,
այնինչդրանցարմատներըշատհաճախգտնվումենընտանիքում, ծնողներիվարքերում:

Արդյունքներ և առաջարկներ

Արևշատի միջնակարգ դպրոցում 2022-2023 ուսումնական տարվա 12-րդ դասարանի օրինակով դասարանում սովորել են 4 միակողմանի ծնողազուրկ երեխաներ, որոնց հետ տարվել է համակարգված աշխատանք: Աշխատանքում ընդգրկվել են դպրոցի ԴԱԿ-ը, դասղեկը և դասավանդող ուսուցիչները: Անհատապես աշխատանք է տարվել թե ծնողի, թե

աշակերտի հետ, որի արդյունքում ստացել ենք կայուն հոգեբանական վիճակ, ստեղծվել է կապ ծնող–դպրոց–աշակերտի միջև: Եվ հենց այս ձևաչափի շնորհիվ ունեցանք դրական արդյունքներ:
Այդ դրական արդյունքների շնորհիվ մեր աշխատանքի մեթոդները կարող են կիրառվել ավագ դպրոցում:
Փորձենքներկայացնելայնառաջարկները, որոնքկօգնեննոչլիարժեքընտանիքումդեռահասներինճիշտդաստիարակմանը.
Ա. Ոչլիարժեքընտանիքներումպետքէստեղծելպայմաններ, որպեսզիերեխանիրենզգասիրվածեւպահանջված, ընդգծվինրակարևորությունը:
Բ. Ծնողներըպետքէհատուկուշադրությունդարձնեներեխայիդաստիարակությանը, ավելիշատժամանակտրամադրեննրան, որպեսզիերեխայիմոտչձևավորվիթշնամականվերաբերմունք, ագրեսիվությունհասարակությաննկատմամբ:
Գ. Իսկ, ընդհանուրառմամբ, բոլործնողներինևընտանիքներինկառաջարկենքհիշել, որերեխանզգայունէակէ, որնամենինչզգումևհասկանումէ: Այսինքն, երկուծնողիառկայությունըդեռչինշանակումջերմմթնոլորտ, հոգեբանականպահանջմունքներիբավարարում, որոնքչափազանցանհրաժեշտեներեխայիճիշտձեւավորմանեւզարգացմանհամար:

Ժամանակակիցհասարակություննանհնարէպատկերացնելառանցհանցագործությանևհանցավորաշխարհի: Ճիշտէ՝ այնիրբնույթովնորերևույթչէ, այնուամենայնիվանհրաժեշտէորոշակիմիջոցառումներիկազմակերպումևտարաբնույթհետազոտություններ, քանիորայսերևույթըդարձելէլուրջսոցիալականչարիք:
Այսպարագայումառանձնակիուշադրությունենպահանջումանչափահասհանցագործները:
Հանցագործաշխարհիզգալիտոկոսենկազմումհենցանչափահասհանցագործները: Իսկովքե՞րեննրանք:
Ըստօրինաչափության՝ առավելհաճախհանցագործենդառնումդժվարդեռահասները, իսկդժվարդեռահասիանձիձևավորմանկարևորագույնգործոններենանբարենպաստընտանեկանպայմանները, ծնողներիհարաբերությունները, վարքըևմիշարքայլհանգամանքներ:
Ընդհանրապես, անչափահասներիվարքինևնրանցանձինբնորոշենմիշարքառանձնահատկություններ, որոնքկարծեսթեհոգեբանականնպաստավորպայմաններենստեղծումսոցիալականվարքիևհարաբերություններիհամար:
Դրանցիցեներկենսափորձը, ինքնաքննադատությանցածրմակարդակը, բարձրհուզականգրգռվողականությունը, իմպուլսիվությունը, հուզականանտարբերությունը, ընդօրինակելուձգտումը, ներշնչվողականությունը, անկախությանսրվածզգացումը, ռեֆերենտխմբումհեղինակայինտեղզբաղեցնելուձգտումը, նեգատիվիզմը, գրգռմանևարգելակմանգործընթացներիանհավասարակշռությունը:
Այսամենինհետմեկտեղանհրաժեշտէնկատիունենալնաևմիշարքանձնայինանբարենպաստորակներ. գլուխգովելը, մեծամտությունը, բարձրհավակնությունները, կասկածամտությունը, անվստահությունըևայլն:
Անչափահասհանցագործներիուսումնասիրություններըվկայումեն, որնրանքամենիցհաճախհանցանքենգործումիրենցտարեկիցներիկամմեծերիոչանմիջականազդեցությամբ՝ ենթարկվելովնրանցճնշմանը: Վերոնշյալազդեցությունըկարողէլինելսոցիալականտարբերմիջավայրերիկողմից՝ դպրոց, ընտանիք, բակևայլն:
Դժվարդեռահասիանձիձևավորմանկարևորագույնպայմանըմեծամասամբանբարենպաստընտանեկանպայմաններնեն, ծնողներիհարաբերությունները, վարքըևայլն: Ընտանիքըպայմանականորենկարելիէբաժանելերկուհիմնականդասի՝ բարենպաստևանբարենպաստ:
Բարենպաստընտանիքիընդհանուրհոգեբանականբնութագիրնայնէ, որայնիրմեջներառումէայնբոլորսոցիալ-հոգեբանական, մանկավարժական, բարոյաիրավական, տնտեսականևայլգործոններ, որոնցամբողջականներգործությունընպաստումէդրականմթնոլորտիստեղծմանըևանձիլիարժեքձևավորմանը:
Իսկվերջինսենթադրումէճիշտ, օրինակելի, հասարակականվարքինորմերիևունակությունների, կայունբարոյականհամոզմունքներիուհայացքների, դրականհետաքրքրությունների, հակումների, պահանջմունքներիհամակարգիձևավորում, կենսակարևորհամալիրդիրքորոշումներիկազմավորումուսմանևաշխատանքի, մարդկանց, հասարակականևմշակութայինարժեքներինկատմամբ:
Այդպիսիընտանիքըբնութագրվումէնաևհոգեբանականմթնոլորտիայլդրսևորումներով. դրականհուզազգացմունքայինհամատեղելիություն, պատկանելիությանհպարտություն, համերաշխություն, պատասխանատվություն, փոխըմբռնում, փոխհարգանքևայլն: Այսինքն՝ առավելապեսայնգործոններնենկարևորվում,

որոնքորոշումենուձևավորումփոխհարաբերություններիբնույթըընտանիքումևորոնցհիմքումընկածենընտանեկանշփմանավ
անդույթները, հասարակությանսոցիալ-տնտեսականվիճակըևբարոյահոգեբանականմթնոլորտը,
ընտանիքիկենսագործունեությանմակարդակիկախվածությունհասարակությունից, ընտանեկանկապերնուկառուցվածքը,
ընտանիքիհարազատներիևմերձավորներիհոգեկանուանձնայինորակները,
նրանցհամատեղելիությանևանհամատեղելիությանաստիճանը: Այսշարքն, իհարկե, անվերջշարունակելիէ:
Ընտանիքիինկատմամբանբարենպաստգնահատականըկամորակավորումըբացառապեսհոգեբանականէ, ավելիստույգ՝
սոցիալ-հոգեբանական:
Ընտանիքիանբարենպաստլինելըկարողէպայմանավորվածլինելսոցիալ-տնտեսականգործոններով, սակայնհնարավորէ,
որամենևինկապվածչլինիդրանցհետ: Այսինքն՝ ընտանիքիբարեկեցիկ (ապահովված) կամանբարեկեցիկլինելը,
արտահայտելովնրանյութականվիճակը, դեռևսչիկարողցույցտալնրահոգեբանականբնութագիրը,
թեկուզևմիջնորդավորվածձևովայնազդումէայդբնութագրիվրա: Անբարենպաստությունըիրմեջներառումէշփման,
հաղորդակցման (առավելապեսներընտանեկան) հարաբերությունների, վերաբերմունքի,
իդենտիֆիկացիայինույնանմանցուցանիշներ,
որոնքդրականուղղվածությունչունենկամորոշակիորենսոցիալապեսախտահարվածեն:
ԸստՎ. Մ. Ցելույկեյի՝ իտարբերությունբարենպաստընտանիքի՝ անբարենպաստընտանեկանմիջավայրը,
կյանքիպայմանները,
ինչպեսնաևընտանեկանդաստիարակությանմեջսխալներըձևավորումեներեխայիհասարակականվերաբերմունքըշրջապատի
հանդեպևբերումեննրաանձնայինոլորտինշանակալիշեղումների:
Այսպիսիշեղումներնանվանումենանձնայինթերություններ: Դրանքարտահայտվումենվարքիխանգարումներիձևով:
Սկզբնականշրջանումայդթերություններնայնքանէլնկատելիչենևսովորաբարչենանհանգստացնումծնողներին.
վերջիններսդրանցհատուկուշադրությունչենտալիս՝ ենթադրելով, որերեխանդեռփոքրէ, ինչ-որբանչիհասկանում.
երբնամեծանա, կուղղվի: Նմանատիպվերաբերմունքիդեպքումստեղծվումենպայմաններ, որոնք,
դիտվելովորպեսաննշանթերություններ, բազմակիկրկնվելով, երեխայիմեծանալուհետմեկտեղդառնումենհաստատուն,
մշտականսովորություններևարտահայտվումվարքիտարբերշեղումներիձևով:
Երեխայիհետկատարվածփոփոխություններըծնողներիկողմիցնկատվումեն,
երբնայլևսչիենթարկվումմանկավարժականազդեցություններինոչմիայնընտանիքում, այլևնրանիցդուրս՝
դառնալովդժվարդաստիարակելի:
Անբարենպաստընտանիքիսոցիալ-հոգեբանականբնութագիրնառաջինհերթինկարագրվումէնրանով,
որայնէապեսչիշտմանկավարժորեն,
հասարակայնորենանընդունելիդաստիարակչականներգործությամբնպաստումէանձիսխալկայացմանը,
նրաանձնայինևհասարակականուղղվածությանը, նրանումբացասականվերաբերմունքներիևդիրքորոշումների,
ոչհամարժեքկամհիվանդագինհակումների, հետաքրքրություններիևպահանջմունքների,
ինչպեսնաևկյանքինուշրջապատինոչհամարժեքհարմարվելուևկողմնորոշվելուսովորություններիևհմտություններիկազմավ
որմանը: Այսինքն՝ այդպիսիընտանիքնիրնկարագրով, վարքուբարքով,
կենսակերպովստեղծումէհոգեբանականակնառունախադրյալներունպաստավորպայմաններիրներսումաճողմարդուբարոյակ
անևսոցիալականդեգրադացիայիհամար: Այստեղանձըենթարկվումէաստիճանականդեֆորմացիայի,
որնարտահայտվումէանձնայինանբարենպաստորակներիուհատկանիշներիևդրանցովպայմանավորված՝
սոցիալապեսոչհամարժեքվարքիդրսևորումներով:
Բոլորովինպարտադիրչէ, որմանըընտանիքումմեծացողանձնանպայմանընտրիօրինազանցիկամօրինախախտիուղին:
Սակայնայսդեպքումէլնակկրիիրանբարենպաստընտանիքիկնիքը. նակարողէլինելանբարյացակամ, չկամ,
գթասրտությունիցզուրկ, անտարբերմարդկանցնկատմամբ, չունենալհասարակականակտիվություն՝
միաժամանակունենալովարտահայտվածչարություն, ագրեսիվություն, մարդասերչլինելևայլն:
Այսամենննանպայմանկարտահայտվիմարդ-մարդ, մարդ-հասարակությունհարաբերություններում:
Անչափահասներիհանցավորությունըարդիհասարակությանառջևծառացածխնդիրներիցէ:
Անչափահասությանշրջաններընդգրկումէդեռահասությանտարիքը, ևելնելովնրանից,
որանչափահասներիշրջանումհանցագործությունընավելիհաճախհանդիպումէդեռահասներիմոտ:
Դեռահասությունըանձիզարգացմանկարևորագույնփուլնէ, որնիրհետքնէթողնումմյուստարիքայինփուլերիվրա:
Կարևորելովդեռահասությանպրոբլեմատիկբնույթը՝

անհրաժեշտէհավելյալդաստիարակչամանկավարժականծրագրերիններդրումըդեռահասիզարգացմաննառնչվողսոցիալական խմբեր: Կարծումենք` դրանցշրջանակներումպետքէներառելհոգեբանականկենտրոններիստեղծումըդպրոցներում:
Հոգեբանիհետաշխատանքըկարևորումենքնրանով, որայն (թրեյնինգներ, նկարչականթերապիաևայլն) կնպաստերդեռահասներիխնդիրներիլուծմանուղիներիմատնանշմանը:
Այսպիսով, դեռահասներըհասարակությանայնխոցելիխումբնեն, որըներծծումէդրանումեղածթեդրական, թեբացասականկողմերը: Ցավոք, բացասականներըկողմերըվերացնելըզգրեթեանհնարէ:
Ուստիպետքէառանձնակիուշադրությամբևհոգածությամբշրջապատելդեռահասներին` խուսափելովզերխնամքից:
Դեռահասըոչմիայնընկալումուսեփականացնումէարտաքինմիջավայրիանբարենպաստազդեցությունները, այլևկարողէդրանքմերժել, ինչպեսնաևպայքարելդրանցդեմ:
Եվհենցայդժամանակէլանբարենպաստպայմաններիդեմպայքարումենձևավորվումանձիդրականորակները:
Ընտանիքըորպեսմարդկանցկայունսոցիալականհանրություն, ունիբազմաթիվտարիներիպատմություն:
Այնհասարակությանտարրէհանդիսանումևկատարումէշատկարևորագույնխնդիր` բնակչությանթվիաճ, բազմացում:
Դրայուրահատկությունըկայանումէնրանում ,որմիքանիմարդ (մարդկանցխումբ), ամենասերտփոխազդեցությունենունենումերկարատևժամանակահատվածում, միքանիտասնյակտարիներիընթացքում :
Նմանատիպինտենսիվփոխազդեցությանհամակարգումանհնարէզոյակցելառանցվեճերի, կոնֆլիկտներիևճգնաժամերի :
Ընտանեկանանբավարարվածությանվիճակնառաջանումէկոնֆլիկտայինիրավիճակներիարդյունքում, որոնցումդրսևորվումէտարաձայնությունտվյալանհատիվերաբերյալ, սպասումներիևնրաիրականկյանքիմիջև:
Կոնֆլիկտիցկոնֆլիկտ, կուտակվելով, այսպիսիանբավարարվածությունըարտահայտվումէհուզականպոռթկումներումևհիստերիկդրսևորումներում, որոնցհաճախականացումըկարողէլրջորենխաթարելընտանիքիամրությունը:
Երեխաներիհոգեբանականհավասարակշռությունըհիմնականումկախվածէծնողներից:
Երեխայիմանկությանընթացքումամենաուժեղազդեցությունըթողնումենծնողները:
Այդիսկպատճառովկարևորվումէծնողներիհոգեկանհավասարակշռությունը: Ամենակարևորբանը, որերեխանկարողէստանալ` դայնհամոզմունքնէ, ործնողներըսիրումենիրենևպատրաստենմիշտօգնել:
Սկզբնականշրջանումծնողներըիրենցսերըպետքէցույցտանհամբերատարությունդրսևորելով:
Երեխայիկյանքիառաջիներկուտարիներինավելինճշտկլինիսերնարտահայտելնրահետմշտականֆիզիկականշփմանձևով:
Փոքրիկինպետքէգրկել, գուրգուրել, խոսելնրահետ: Անհրաժեշտէզբաղվելփոքրիկիհետ, ժամանակհատկացնելնրան, քանիորդաերեխայիհամարավելիօգտակարէ, քանցանկացածխաղալիք, քաղցրավենիքկամորևէայլբանընվիրելը:Երեխանավելիերջանիկկլինիտեսնելովծնողների` միմյանցնկատմամբփոխադարձսերը, հարգանքը: Երբչկայայդսերը, հարգանքըևընտանիքումշտապեսվեճերուկոնֆլիկտներենապաերեխայիբարոյահոգեբանականզարգացումընորմալչիկայան աևերեխանկարողէմեծանալորոշակիկոմպլեքսներով: Ծնողներնունենորոշակիպահանջներերեխայինկատմամբ, որոնքերեխաներըկատարումեն ` գիտակցելովպահանջիիմաստը:
Այդպահանջներըներկայացվումենառանցորևէորոշակիհիմնավորմանևերբերեխայինոչմիպահանջնչիներկայացվում, այսինքներեխաննանումէայնինչուզումէայսդեպքումերեխանշփմանհմտություններձեռքչիբերումևնրահամարսոցիալականմի ջավայրմտնելդժվարէ:
Ընտանիքըբացիհամակարգէևայնանընդհատենթարկվումէշրջապատին, փոփոխվողազդեցություններին:
Իրներքիններդաշնակությունըպահպանելուհամարնապետքէպահովի 3 կարևորգործընթացներիններդաշնակությունը` 1. Ասիմիլացիայի - այնապահովումէընտանիքիներքինկայունությունը: 2. Ակոմոդացիայի - այնապահովումէնորիմուտքըընտանիքառանցինքնինվնասելու: 3. Ադապտացիայի - արդյունքումապահովումէադապտացիայիգործընթացը:
Այնզույգերըորոնքկարողացելենստեղծելմտերմիկփոխհարաբերություններառանցվնասելուիրենցինքնուրույնությունըև "Ես"-ինկարողեննույնհաջողությամբարդյունավետկատարելծնողներիդերը:
Անցումըծնողականդերինսկսումէերեխաունենալուցանկությունից:
Տվյալդեպքումկնոջզգացմունքներըավելիշատենամբիվալենտ(տարբեր) քանտղամարդկանցը:
Կանայքավելիշատփոփոխությունենմցնումիրենցկենսակերպիմեջքանտղամարդիկ:
Ծնողականդերինանցումըշատհաճախլինումէզուտկոնկրետմշակույթիազդեցությանտակ:
Քանիործնողիդերըորոշակիսահմանափակումներէմտցնումանձիկյանքում:

Եզրակացություն

Գաղտնիքչէ, որազգըպահողնուշարունակողը, ազգայիննկարագիրնուդիմագիծըսերնդեսերունդփոխանցողըընտանիքնէ:
Սայնսրբազանվայրնէ, ուրթրծվումէանհատինկարագիրը:
Ընտանիքումէմարդնստանումհոգեւորեւբարոյականնախնականդաստիարակությունը:
Ուստիխիստկարեւորէհոգեւոր-բարոյականայնմթնոլորտը, որիմեջմեծանումէանհատը,
որովհետեւբարոյահոգեբանականմթնոլորտընպաստավորպայմաններէապահովումիբրեւքրիստոնյանրանցբարոյական,
անձնայինորակներիձեւավորմանհամար:
Ընտանեկանդաստիարակությանգերագույննպատակըմարդկերտելուգործընթացնէ, ոչսոսկիբրեւֆիզիկականգոյություն,
այլորպեսբարոյականհատկանիշներիուառաքինություններիխտացում:
Եթեանհատըմեծանումէբարոյականամուրհիմքերիվրագտնվող, սիրո,
փոխհամաձայնությանեւհարգանքիմթնոլորտունեցողընտանիքում, բնականէ, որայնիրանշեղուանխախտկնիքը,
դրոշմըկդնինրահոգուսրտիվրա՝նրամեջիսկականՄարդկերտելով:
Ուղեւորոշակիտարիքիցհետոարդենընտանիքիցդուրսանհատըմտնումէարդենայլմիջավայր (բակ, դպրոցեւայլն),
սակայնայնհիմնավորկրթություննուդաստիարակությունը,
որընաստացելէմայրականանխարդախկաթիհետ՝ծննդյանառաջինիսկօրվանից,
արդյունավորվումուպտղաբերումէարդենհասունտարիքում: Այո՛,
միջավայրնինչ-որչափովիրազդեցությունննունենումէնրահետագազարգացմանեւորպեսմարդկայացմանգործում,
սակայնայն, ինչնաստացելէընտանիքումեւզեններովժառանգելծնողներից, երբեքչիկարողփոխվել, խաթարվել, որովհետեւ,
ինչպեսժողովուրդնէասում՝ «Արյանմեջէ»: Եթեերակներումազնիվարյունէհոսում, ուրեմնմարդը «դատապարտված»
էայդպիսինլինելուիրողջկյանքիընթացքում, եթեանհիշաչարուներողամիտէ, բարի՝իրէությամբ,
ուրեմնմինչմահդայդպիսինկլինի: Իսկեթեէությամբստորունենգէ, որովհետեւայդպիսիմիջավայրիծնունդէ,
բնականաբարայդպիսինէլկմնա: Բայցսամիայնմարդկայինտեսանկյունիցդիտելուդեպքում:
ՄիայնԱստվածկարողէանհնարինըհնարավորդարձնել, որովհետեւայն, ինչանհնարէմարդու, հնարավորէԱստծուհամար:
Մարդկությանպատմությանփորձըցույցէտալիս,
որԲարձրյալիողորմությամբուշնորհովմեծագույնհրագործներումեղավորներդարձիենեկել՝գազաններիցվերածվելովհեզու
խոնարհ, սրբակենցաղմարդկանց, դարձելենճշմարիտքրիստոնյաներ՝վերագտնելովիրենցմարդկայինդիմագիծը:
Ուրեմնանհատինկարագիրնաղճատողեւէությունըխեղողառաջինպատճառըընտանեկանոչառողջմիջավայրնէ,
որնիրբոլորբացասականհետեւանքներովկործանումէայդտեղհասակառնողմատաղհոգիներիողջկյանքը՝սկսածմանկությանք
աղցրուանհոգտարիներից, որոնքերեխայիհամարդառնումենավելիդառը, քանլեղին:
Մանկականտարիքընմանէսպիտակթղթի, որիվրամիանգամդրոշմվածնանջնջելիէմնում: ԸստսուրբՀովհ. Ոսկեբերանի՝
«ինչպեսկնիքնէդրոշմվումմեղրամոմիվրա, այնպեսէլերեխաներիհոգումայն, ինչլսումեն»: Բայցկաեւսմեկբայց:
Հաճախառաջինհայացքիցանթերիունորմալթվացողշատընտանիքներում,
ուրթվումէ՝կանբոլորանհրաժեշտպայմաններըերեխաներիանձի, զարգացմանուկայացմանհամար,
իրականումկաինչ-որսխալբան, միաներեւույթչարիք, որըերեւանէգալիսարդենավելիուշշրջանում,
երբորոշակիտարիքումերեխանարդենիրպահվածքով, ուրիշներիհանդեպվերաբերմունքովապացուցումէ,
որիրդաստիարակությանգործումծնողներնինչ-որտեղթերացելեն, ինչ-որբացթողում, այնուամենայնիվ, կա: Օրինակ,
եթեդիտարկենքերկուտարբերանհատներիվարքնուպահվածքըպարզմարդկայինփոխհարաբերություններում,
անզենաչքովիսկնկատելիկլինինրանցմիջեւեղող «սարերիուձորերիտարբերությունը»:
Մեկըտարբրականհարգանքուպատկառանքչունիդիմացինի, իրնմանիհանդեպ,
արհամարհանքովէվերաբերվումիրմերձավորին, ամբարտավանուհպարտկեցվածքովվկայումէ,
ործնունդնէայդպիսիմիջավայրի: Իհակադրություննրա՝մյուսըհամեստէ, հարգալից, իրենիցմեծերինհարգող,
հոգատարայլոցհանդեպ, հավասարակշռվածուխոհեմէ: Նրավարքնուբարքը,
ընթացքըխոսունվկանենընտանիքումնրաստացածճիշտդաստիարակության:
Իրականումխղճահարությանենարժանիսխալդաստիարակությանզոհգնացածանհատները, ովքերմիօրլուրջխնդիրների,
փաստիառջեւենկանգնելու: Մինչդեռմարդունկրթելիսնրամեջնախպետքէսերմանելմարդասիրության, բարության,
մարդունմարդդարձնողբոլորայնառաքինությունները, որոնքժամանակինպտուղենտալիս:

ՄարդունպետքէՄարդաստիարակել: Բայց «մարդունմարդէպետք, որմարդունմարդդարձնի: Եթեմարդըմարդչլինի, մարդունմարդչիդարձնի» (ՊողոսԱդրիանուպոլսեցի):

Ուրեմնծնողներընախիրենքպետքէայդարժեքներիկրողներըլինեն՝իրենցկյանքովօրինակդառնալովզավակներիհամար: Իհարկե, լինումեննաեւերջանիկբացառություններ, երբ, օրինակ, ընտանեկանոչհաշտուերջանիկմիջավայրումծնունդենառնումարժանավորուազնիվմարդիկ՝վաղհասակիցկյանքիդառնությունններըճաշակած, դրանցովկոփված, կյանքիիմաստնուարժեքըգնահատողուամենվայրկյաննարժեւորողանհատներ: Այդպիսիքլույսենխավարում… Այդպիսիփորձություններիմեջոչմիայնչենչարացել՝կորցնելովիրենցմարդկայինդիմագիծը, այլեւառավելեն «մարդացել»՝մեկանգամեւսփաստելովայնճշմարտությունը, որտառապանքներնօգնումեննմարդունմարդմնալ, որովհետեւմարդըերբեքայնքանմարդկայինչէ, որքանայնժամանակ, երբտառապումէ:

Երանիթեհայկականընտանիքներումթեւածեինսերնուհամերաշխությունը, փոխհամաձայնություննուներողամտությունը, զիջելուեւդիմացինինկարծիքըհաշվիառնելուկարողությունը, իվերջո, իշխողլինեինքրիստոնեականչափանիշները, որոնցշնորհիվէդարերիվերհայընտանիքըհայմնացել՝պահպանելովիրազգայինդիմագիծը:

Այդպիսիընտանիքներումանողուհասակառնողմանուկներըչենկարողվատըլինել, չենկարող իրենցիցմեծինարհամարհելուչհարգել, չենկարողինքնահավանուեսասերլինել, այլկլինենհիսկապեսՄարդ՝բառիսբունիմաստով:

…Այսպեսկրթելովմերզավակներին՝մենքկունենանքբարոյապեսկիրթուամուրընտանիք, հասարակությունեւազգ, որովհետեւկայունուամուրընտանիքնազգիգոյապահպանմանհիմքնէ:

Գրականության ցանկ

1.Արզումանյան Ս., Գրին Է. Իրավաբանական հոգեբանություն։ Դասագիրք բուհերի համար- Եր., Զանգակ-97, 2004.
Ալան Ֆրոմ՝ «Այբուբեն ծնողների համար» Եր., Արեգ 1999
Эйдемиллер Э.Г. — «Семейный диагноз и семейная психотерапия»
Андреева Т.В. — «Семейная психология»
http://www.hogebanimot.com/books.php?c=family_therapy
http://gradaran.mskh.am/taxonomy/term/922